

Plaatsingslijst van het archief van het Jan Ligtharhuis en J. K. A. Schreuder, 1923-1992

Samengesteld door Peter Sluiter

Collectie HDC | Protestants Erfgoed
Bibliotheek Vrije Universiteit Amsterdam
De Boelelaan 1105
1081 HV Amsterdam

Collectie nummer: 1199
Juli 2022

Inleiding

Van 1947 tot 1992 was op de Amsterdamse Lindengracht 83-85, een paar straathoeken verwijderd van de Noorderkerk, het Hervormde jeugdhonk Jan Ligtharhuis gevestigd, vernoemd naar de bekende sociaalchristelijke onderwijzer en pedagoog Jan Ligthart (1859-1916) die daar enkele jaren de lagere school had bezocht.

Dit archief is een deel van de nalatenschap van Johan (Johan Karel Abraham) Schreuder (1900-1980) en zijn vrouw zijn vrouw Wies (Wiebina Lousa, geboren Berkenbosch, 1904-1978), aangeleverd door hun kleinzoon Pim Oxener. Het betreft grotendeels het Jan Ligtharhuis, waarvan Schreuder van 1947-1965 de eerste leider was. Daarnaast bevat het documenten, vooral uit de jaren 1920-1940, over de Christelijke Jongemannen Vereniging 'David' - CJMV, (nl.wikipedia.org/wiki/YMCA_Nederland), voorheen Nederlands Jongelings Verbond - NJV en de Nederlands Christelijke Bouwarbeiders Bond (NCB), waarin Schreuder lang actief was.

Jan Ligthart

Naamgever Jan Ligthart was afkomstig uit een onbemiddeld gezin in de Amsterdamse Jordaan en ging, ongebruikelijk in zijn kringen, na de lagere school niet werken bij een baas, maar met een beurs doorleren aan de kweekschool. Hij is vooral bekend gebleven om zijn opvattingen en praktijk als onderwijzer van arbeiderskinderen in de Haagse Schilderswijk, als christelijk onderwijsvernieuwer, als ontwerper van het leesplankje *Aap, Noot, Mies* en als auteur van de serie leesboekjes *Ot en Sien*. Zijn Amsterdamse lagere school kreeg in 1947 zijn naam bij vestiging van het Jan Ligtharhuis. Meer informatie:

[https://nl.wikipedia.org/wiki/Jan_Ligthart_\(onderwijzer\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Jan_Ligthart_(onderwijzer)) en <https://kranten.archiefalkmaar.nl/issue/TC/1965-04-09/edition/0/page/3?query>

Jan Ligtharhuis en Johan Schreuder

In het gebouw, eerder in gebruik als lagere school (basisschool nr. 111), werd na afloop van de Tweede Wereldoorlog op initiatief van de stadszending van de Hervormde Noorderkerk een jongerencentrum ('jeugdhonk') van de Hervormde Jeugdgraad gevestigd, het Jan Ligtharhuis. Eerste leider werd Johan Schreuder, die zich als huisschilder van de Christelijke woningbouwvereniging Patrimonium had ontwikkeld tot informeel vertrouwenspersoon van de bewoners. Naast actief lid van de Nederlandse Christelijke Bouwarbeidersbond was hij jarenlang voorzitter van de Christelijke Jonge Mannen Vereniging - CJMV 'David' in de Amsterdamse Weteringbuurt. Meer informatie over het werk van het echtpaar Schreuder: Trouw, 7 + 10 april 1965 door bevriend journalist Jan Roelfs sr. (ook: Pen de Laar), (nr. 20). Onder leiding van Schreuder werd een breed scala van activiteiten ontplooid voor jongeren in de Jordaan ('straatjeugd', 'asfaltjeugd'). In de jaren vijftig kwamen daar zomerkampen op Texel bij, eerst als gasten op verschillende terreinen, daarna in en rond een omgebouwd voormalig landarbeidershuisje, door Schreuder in 1959 speciaal hiervoor gekocht en ook Jan Ligtharhuis genoemd. Na zijn pensionering is het echtpaar Schreuder daar gaan wonen, aan de rand van de Prins Hendrikpolder (nr H.44) bij de huidige veerhaven in 't Horntje.

In 1975, tien jaar na het vertrek van Schreuder als leider van het Jan Ligtharhuis, werd het gebouw onder dezelfde naam heringericht als buurthuis, waarna in 1992 de gemeentelijke Dienst Welzijn Binnenstad er kantooruimte voor sociaal-cultureel werk en een kinderdagverblijf met naschoolse opvang in vestigde. In 2015 werd het gebouw na stevige discussies in de buurt verkocht aan een projectontwikkelaar en, perfect aansluitend op de veruypping van de hele Jordaan en andere Amsterdamse volksbuurten, omgebouwd tot een wooncomplex onder het motto 'Lekker luxe wonen in de Amsterdamse Jordaan':

<https://www.vdleij.nl/van-der-leij/actualiteiten-publicaties/monumentale-school-transformeert-in-luxe-jordaan-lofts-en-appartementen> en <https://www.ensie.nl/xyz-van-amsterdam/ligtharhuis>.

Over het archief

Dit archief bevat maar een klein deel van een oorspronkelijk veel grotere nalatenschap van Johan Schreuder, waaruit zijn dochter een naar haar idee representatief deel heeft bewaard. Kleinzoon Pim Oxener maakte daar weer een selectie uit, die een indruk bedoelt te geven van zijn activiteiten voor verschillende protestants-christelijke organisaties als het CJMV en de NCB (nrs. 1-6), en vooral voor het Hervormd jeugdwerk in de Jordaan in en rond het Jan Ligtharhuis (nrs. 7-24). Daarvan lijken de documenten in ieder geval een representatieve weergave. Verder is een aantal documenten bewaard die vooral een indruk geven van de kerkelijk-maatschappelijke context van Hervormd Amsterdam, met name de Noorderkerk-gemeente, en de christelijk-sociale stroming, met Ds. Buskes en anderen als exponenten. Opmerkelijk: vele brieven aan Schreuder van in Duitsland tewerkgestelde CJMV-ers. Niet minder opmerkelijk, maar moeilijk te interpreteren, is de vrijwel volledige afwezigheid van enige informatie over jeugdwerk van andere, met name rode zuilen in en rond de Jordaan, waar PvdA en CPN in de jaren 50 samen rond driekwart van de uitgebrachte stemmen verwierven. Was daar geen contact mee, en hoe kwam dat dan? Foto's, negatieven, projectorplaatjes en briefkaarten uit de gehele periode zijn bij elkaar gehouden in aparte omslagen en een plakboek (nrs. 22-24). Het archief is grotendeels thematisch en daarbinnen chronologisch ingedeeld.

Het HDC-archief 655 bevat meer documenten over NJV en CJMV (zonder vermelding van Schreuder en het Jan Ligtharhuis): https://assets.vu.nl/d8b6f1f5-816c-005b-1dc1-e363dd7ce9a5/5298909f-889b-4cc7-9e0c-cb3f9f635def/655_Ned_Jong_Ver_tcm215-773457.pdf.

Niet opgenomen zijn een gebroken LP (omslag 20) en enkele publicaties die deel uitmaken van de collectie van de VU bibliotheek en daar geraadpleegd kunnen worden:
Gedenkboek Nederlandsch Jongelingsverbond 1853-1903, Amsterdam, 1903
Jonge Kracht, Geïllustreerd weekblad voor jongeren, uitg. Nederlandsch Jongelingsverbond, jaargang 1926
Honderd jaar CJMV 1853-1953, Amsterdam, 1953
Gedenkboek van den Nederlandschen Christelijke Bouwarbeidersbond (NCB) 1908-1933, t.g.v. vijftieng-jarig bestaan, 1908 – 1933, 25 jaren van opoffering en opbouw, 1933.

Plaatsingslijst

Doos 1 Christelijke Jongemannen Vereniging (CJMV), Nederlandsche Christelijke Bouwarbeidersbond (NCB)

1 Nederlands Jongelings Verbond (NJV): brieven, brochures, kranten, gids viering 75 jaar (mei 1928), *De Jongeman*, jaargang 1928; 1927-1928.

1 omslag

2 CJMV 'David', Amsterdam: brochures, folders, cursusmateriaal, stencils *De Leiderskring*, brochures *Pioniers* (Centrale Bond voor inwendige Zending), Vrije Evangelische Gemeente, Heksenlied, correspondentie J.K.A. Schreuder; 1923-1969.

1 omslag

3 In Duitsland tewerkgestelde leden CJMV 'David': tientallen brieven aan J.K.A. Schreuder, nieuwsbrief *De Kerkpost*; 1943-1945.

1 omslag

4 Bondsdag CJMV 1954 Enschede: inslag rood-wit katoen, theelepels CJMV 1853-1953 + Ernst Sillem Hoeve, vaantjes, emblemen CJMV 1954; 1954.

1 omslag

5 CJMV Eeuwfeest Den Haag, 1953; 100 jaar 'Timotheus', Rotterdam, 1966: brochures, knipsel, foto; 1941-1966.

1 omslag

6 NCB: brochures, folders, o.a. stukken 25-jarig bestaan 1933, correspondentie met J.K.A. Schreuder; 1933-1969.

1 omslag

Doos 2 en 3: Jan Ligthart, Jan Ligtharthuis, protestant Amsterdam

Doos 2

7 Jan Ligthart herdenking 1959: artikelen, knipsels, foto's, zie ook plakboek nr. 8; 1958-1976.

1 omslag

8 'Jan Ligthart herdacht': plakboek; 1958-1959.

1 deel

9 Jan Ligtharthuis: artikelen, knipsels, jaarverslagen, kerstfeesten, correspondentie, sport, Jordaan div, zie ook plakboek nr. 10; 1954-1979.

1 omslag

10 Jan Ligtharthuis, plakboek: artikelen, berichten, publiciteitsmateriaal; 1947-1959.

1 deel

11 Dagelijkse werkaantekeningen dochter Willy, 1946, 1948, 1949: drie boekjes, CJMV 'monsterboekje' (aanmeldingsformulier) schoonzoon W. Oxener; 1946-1951.

1 omslag

12 Artikelen en (kerst)verhalen over de Jordaan door J.K.A. Schreuder; 1949-1971.

1 omslag

13 Vacantiekampen Texel: correspondentie, knipsels; 1951-1977.

1 omslag

14 2e wereldoorlog, 4-5 mei, Koninginnedag: knipsels; 1945-1965.

1 omslag

Doos 3

15 Protestants Jeugdwerk Amsterdam, incl. Jan Ligtharhuis: brochures, knipsels, correspondentie; 1947-1977.

1 omslag

16 Schreuder en Ds. Buskes: knipsels, foto, correspondentie, artikelen, liturgieën; 1951-1978.

1 omslag

17 Schreuder, Buskes, div. theologen e.a. personen; 1959-1976.

1 omslag

18 *Noorderkerkflietsen* J.K.A. Schreuder in kerkblad Noorderkerk, inliggend andere knipsels, brochures: plakboek; 1947-1973.

1 deel

19 Protestants Amsterdam, ouderen-, diaconessenwerk, NCB, knipsels *Predikbeurtenblad* 1891; 1891-1972.

1 omslag

20 Vertrek en onderscheidingen J.K.A. Schreuder: plakboek met foto's, teksten, knipsels etc., LP (78t) 'Op de ouwe Lindengracht / de afgekeurde woning', HVM JP 149, hoes handtekeningen 'Jordaanjeugd'; 1965-1968.

1 omslag

21 Overgang J. Ligtharhuis in buurthuis Jordaan: knipsels; 1976-1992.

1 omslag

Doos 4 Foto's, negatieven, prentbriefkaarten

22 Foto's Eduard Weismüller ca. 1895: 'Lindengracht 244 Gelijkstraats' 'Sloop Winterhofje'; CJMV, Ernst Sillem Hoeve, Koninginnedag e.a.; NCB 1933-1945, correspondentie Schreuder met dochter Jan Ligthart, Uitg. Wolters, fotobedrijf e.a.; briefkaarten Ernst Sillem Hoeve beschreven en blanco; 1895-1961.

1 omslag

23 Negatieven en filmstroken: 5 doosjes lantaarnplaatjes zomerkampen Texel, Koninginnedag Jordaan; afscheid M. Perlee; stroken negatieven; 1935-1955.

1 omslag

24 Foto's jeugdwerk Jan Ligtharhuis: plakboek; 1947-1962.

1 deel